

дисциплін та залучення у освітній процес в якості повноправного суб'єкта, а керівництво ЗВО починає усвідомлювати важливість не кількості, а якості освіти (якість програм, якість науково-педагогічного персоналу, якість студентів), а також раціонального витрачання обмежених ресурсів на акредитацію програм.

Література:

1. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. URL: <https://naqa.gov.ua>.
2. Длугопольський О.В. Акредитація освітніх програм: перші півроку роботи Національного агенства // Модернізація економіки: сучасні реалії, прогнозні сценарії та перспективи розвитку: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (28 квітня 2020 р.). Херсон. С.402-404.
3. Квіт С.М. Рік акредитації освітніх програм за новою процедурою: Презентація. К.: Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, 2021.
4. Річний звіт Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти / За заг. ред. С. Квіта, О. Єременко. К.: Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, 2021. 364 с.
5. Stukalo N., Dluhopolskyi O. Educational programs accreditation in pandemic times: challenges for NAQA (Ukraine) // Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala. 2020. Vol.12(1Sup2). P.167-172.

Микола БАРМАК

*доктор історичних наук, професор,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

ЕЛЕМЕНТИ ТРАДИЦІЙНОГО УКРАЇНСЬКОГО ВБРАННЯ ЯК ЧИННИКИ ЦІННІСНИХ ХАРАКТЕРИСТИК УКРАЇНСЬКОЇ ТА СВІТОВОЇ КУЛЬТУРИ

Традиційне українське вбрання є одним із символів українства, складовою, без якої неможлива національна ідентичність українського народу. Одяг завжди був оберегом, яким наші пращури прагнули захиститися від несподіванок долі, хвороб і бід, а вишиті візерунки, за моїм глибоким переконанням, є символами прадавньої втраченої мови. Кажуть, що одяг передає енергетику тієї людини, яка колись її носила, – може передатися добро, зло, багатство, байдужість тощо. Перше, з чим асоціюється українське традиційне вбрання, це, безумовно, вишита сорочка. Це той чи не єдиний елемент, який і сьогодні є достатньо

актуальним в гардеробі українця. Українська вишиванка є одним з небагатьох національних брендів, відомих в усьому світі. Сорочка – один із найдавніших видів одягу наших пращурів.

Інтерес до традиційного українського вбрання не зникає в сучасному урбанізованому суспільстві. З метою вивчення етнографії історичних регіонів Тернопілля як відображення унікальності та самобутності українського народу, на історичному факультеті Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка було проведено унікальне етнографічне дослідження з вивчення та популяризації української етнографічної спадщини. В центрі уваги було традиційне українське жіноче верхнє вбрання без рукавів – горсики (керівник професор Бармак М.В.).

«А чи знаєте ви щось про горсики?» Саме з цього запитання розпочалося наше захопливе знайомство з недооціненим елементом традиційного українського жіночого вбрання.

Не таким поширеним, як українська сорочка, але не менш цікавим, елементом українського традиційного одягу є горсики – вид традиційного українського жіночого верхнього одягу без рукавів.

Для багатьох українських регіонів характерним є широкий спектр безрукавного плечового одягу (капати, камізельки, безрукавки, шнурівки, кептарі, керсетки). Вірогідно, назви безрукавного жіночого одягу походять з французької мови: «горсик», «корсет» – «corset», «камізелька» – «camsole». На походження безрукавок з тканин, у європейській етнографічній літературі існує кілька поглядів. Більшість науковців дотримуються думки, що безрукавки вперше з'являються в європейській традиції ще в XV ст. внаслідок «розділення» верхнього приталеного одягу. Дослідники традиційного українського одягу зауважують, що свого масового поширення горсики набули з початком XX ст. Саме тоді вони входять до комплексу жіночого вбрання західноподільських районів як один із елементів міської моди.

Як слушно зазначає Людмила Булгакова-Ситник (Подільська народна вишивка, Львів, 2005), місцеві ознаки західноподільських безрукавок визначаються за кроєм і декором. Варіативність крою західноподільських виробів простежується у їх довжині. Короткі безрукавки (до талії), з пришитими знизу клапанами – «ланцями», або ж без них, з фігурним коміром чи без нього, із застібкою на гудзички (8-10 штук) або гаплички, виріз горловини мілкий. Подовжені безрукавки (нижче пояса), ледь приталені, застібка на один-два гаплички на талії, виріз горловини глибокий.

Короткі горсики майстрині шили з білого бавовняного полотна (перкалю), темних вовняних тканин чи оксамиту. На тканині з полотняним переплетенням ниток узори виконували різнокольоровою заповоччю технікою хрестик. Оксамитові камізельки розшивали різнокольоровим бісером. Подовжені горсики виготовляли з оксамиту, рідше з тонкої вовняної тканини чорного, темно-брунатного чи синього (гранатового) кольорів. Оксамитові горсики оздоблювали квітковими візерунками, вишитими технікою гаптування різнобарвними нитками, заповоччю або стеклярусом з лелітками.

Вибір тканини залежав від фінансової спроможності жінки. Зазвичай безрукавки зі споду підшивали домотканим полотном. Обидва варіанти крою горсиків мали прилягаючий силует і вдало підкреслювали жіночу фігуру. Носили їх з сорочками з тонкого фабричного полотна.

У міжвоєнний період ХХ ст. вишиті горсики були особливо популярними серед української молоді, активних учасників аматорських театрів, організованих «Просвітою», членів товариства Союзу Українок та інших жіночих товариств. Оздоблення одягу вишивкою вважалося у той час проявом українського патріотизму.

Дослідження стало можливим завдяки співпраці із приватною колекціонеркою Вірою Григорівною Матковською, яка понад 40 років збирає українські народні строї. Приватна колекція Віри Матковської нараховує більше півтори тисячі експонатів. Серед них жіночі та чоловічі вишиванки, запаски, спідниці, кожухи, безрукавки, ткані фартухи, крайки та горсики. Із них майже дві сотні сорочок ХІХ – першої половини ХХ ст. із Борщівського та Заліщицького районів Тернопільщини. Її колекцію по праву називають однією із найбільших в Україні. Приватна колекція традиційного українського вбрання ХІХ – ХХ ст. Борщівського району Тернопільської області унікальна і єдина не лише в Україні, а й у світі, що мають мистецьку та історичну цінність. Також це найбільша колекція борщівських вишиванок, основного елемента народного устрою, що походить з південно-західного Поділля України. Віра Григорівна зуміла розгледіти у цих старовинних речах українську самобутність та унікальність.

Віра Матковська є засновницею Всеукраїнського фольклорно-мистецького фестивалю «Борщівська вишиванка», який вже більше 10 років відбувається на Тернопільщині. Колекція Віри Матковської не є «закритою», сорочки часто виставляються на огляд. Так, виставки були у Тернопільському обласному художньому музеї, в Коломиї, Києві, і, звичайно, у Борщеві на різних фестивалях тощо. Сорочки використовують

у концертах артисти Тернопільської філармонії, також учні хорової школи «Зоринка» та ін.

В ході дослідження на історичному факультеті була розгорнута виставка традиційного українського вбрання з колекції пані Віри Матковської. Більше того, майбутні історики та викладачі факультету змогли вбратися в справжні традиційні українські строї, «приміряти історію на себе», зробити незабутні фото на пам'ять.

Горсики з минулого століття і нині можуть бути сучасними елементами жіночого вбрання XXI століття, виглядають стильно, зручно і прикрасять неповторний ансамбль сучасної жінки.

Література:

1. Білан М. С., Стельмащук Г. Г. Український стрій. Львів: Фенікс, 2000. 325 с.
2. Борщівська народна сорочка: матеріали, крій, техніки шитва: колекція Борщів. краєзнав. музею / Людмила Покусінська, Олексій Покусінський. Київ: Новий друк, 2012. 362, [5] с.
3. Булгакова-Ситник Л. Подільська народна вишивка, Львів, 2005, 442 с.
4. Грендиш Я. Народний одяг // Музей етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України: Путівник / Відп. за випуск С.Павлюк, Р.Чмелик. Львів: Інститут народознавства НАН України, 1996. 96 с.
5. Матейко К. І. Український народний одяг. К., 1977.
6. Матковська В. Горсики з Борщівського краю: Колекція Віри Матковської; фотоальбом /передмова М.Бармак. Тернопіль, «ZAZA PRINT», 2019.
7. Миронов В., Перепелиця А. Український костюм. К., 1983.
8. Олекса Воропай: Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис. т.2 (репринт) «Українське видавництво», Мюнхен, 1966 «Оберіг», К., 1991.
9. Український національний костюм та інформація: філософський і культурологічний вимір: / Андрушко Леся. К. : ТОВ «Юрка Любченка», 2016. 212 с.